

Anmeldelser

Martin Zerlang

Husk døden, grib dagen, tænd lyset!

Søren Ulrik Thomsen: *Mit lys brænder. Omrids af en ny poetik*, Vindrose 1985.

»Man tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men på en lysestage; så skinner det for alle dem, som er i huset«. Sagde Matthæus. Siger Søren Ulrik Thomsen. Omslaget til sidstnævntes ny poetik viser et foto, hvor forfatteren brænder sit lys, sin digtende tunge, i begge ender. Men ellers leder den forsvindende lille bogs sortrandede omslag tanken hen på en bedemands brevpapir. Kun den digter, som indskriver døden i sit digt, er ifølge Thomsen værdig til at lade sit lys skinne på læseren. Livet er kort, og det er kunsten også. Bevidstheden om den uundgåelige deadline sætter strøm til livslinjen.

Ræsonnementet skal kort resumeres. Med en af sine yndlingskonstruktioner – spejlvendingen – definerer Thomsen poetikkens opgave således: »at redegøre for betingelserne for (...) at objektivere det subjektive og subjektivere det objektive«. Grundbetingelsen er formens grænsedragning, og grundmodellen er kropsoplevelsens skel mellem ydre og indre. Da kroppen er dødsviet, bliver døden »poetikens grundlæggende begreb og poesiens altafgørende betingelse«. Dødsbevidsthed indebærer ansvarsbevidsthed: når man erkender, at man kun har dette »skide ene liv« (Thomsen i »Luftskibet« 1982, nr. 2), påtager man sig uvilkårligt ansvaret for at give det form undervejs mod den uundgåelige død. Døden sætter skub i den enkelte, holder ham borte fra undladelsessyndernes brede vej. Ikke noget med at »pjække fra livet« og »deponere sit Væsen andetsteds«. Den, som husker døden, vil gribe dagen, indsætte sig som historiens subjekt og give sit liv form ved, som Thomsen formulerer det, at satse på »en skarpt og helt kontureret, for sig selv fuldt ansvarlig materiel aleneværen i livet, *mod* og i forhold til døden«. Poetik er på én gang etik og politik, poesi er det højeste, sprængfærdige udtryk for den dødsbevidste livsfylde. Digteren skal ikke skrive *om* livet, men skrive liv. Han skal ikke slå tiden ihjel, men sætte den igang, skrive den ud i rytmer. Som form – kadencernes fald mod slutversets »deadline« – henviser digtet ikke til noget uden for sig selv; det kommunikerer ikke noget indhold; det henvender sig i det hele taget ikke til læseren. Den

læser, som vil forholde sig til digtet, vil hermed spille sig ud mod »det konkrete, absolutte Andet«, den hermetisk lukkede form, hvis gåde er døden. Dette udspil er en troens og offerets gestus og gør den enkelte bevidst om »alle sine grænser«.

Thomsen nævner selv sin grænse: »dialog og epik (...) er mig fremmed«. Så vidt jeg kan se, er det ikke kun dialog, men i det hele taget sociale relationer, som ikke slipper gennem tolden. Ikke mødet med det andet menneske, men mødet med den egne død gøres ansvarlig for personlighedsdannelsen. At træde i karakter bliver nærmest ensbetydende med at træde ud af samfundet. Ganske vist kan Thomsen henvise til den førnævnte artikel i »Luftskibet«, hvor han netop skelner mellem den duknakkede individualisme i det kapitalistisk privatiserende samfund og så personligheden, »hvis oplevelse af sig selv nødvendigvis er erfaringen af sig selv som subjekt i *samfundet*«. Men i den nye bog forekommer det mig, at denne bevidsthed om de samfundsmæssige rammer for livsudfoldelsen er næsten forsvundet. Det er påfaldende, at det mest anskuelige billede af en social situation i »Mit lys brænder« er skræmmebilledet af en dialog (!) mellem to cafégæster der diskuterer og begræder vilkårene for deres »Seksualitet« i det kapitalistiske samfund – i stedet for at se den som »dét, der rent faktisk sker mellem disse to mennesker lige her og nu«. Selvom man ikke nødvendigvis skal tage til Herning Svineslagteri for at komme ud i samfundet, kunne det have været spændende at se, hvordan Thomsens ræsonnementer ville tage sig ud i andre sociale miljøer end universiteter og kunstnercaféer. Med glidningen fra samfundet som »det andet« til døden som »det andet« er det som om forandringen fra kapitalismens splittede liv til utopiens enhed kan ske alene ved at slå øjnene op og ørerne ud for det liv, som rent faktisk leves lige her og nu.

Ligesom samfundet skrumper ind til forholdet mellem kroppen og døden, skrumper historien ind til livshistoriens »væren-mod-døden«. Der er ellers sat et spændende Rilke-citat som motto for anden del af poetikken. Det handler om *nutidens* ligegyldighed over for den »vel udarbejdede« død. Men denne historiske bevidsthed er fraværende i Thomsens egne betragtninger over døden. Nøglebegreberne i poetikken – tiden, døden, kroppen, inderligheden – har alle været genstand for intens interesse i de senere års bevidstheds- og mentalitetshistorie (jfr. f.eks. introduktionerne i »Kultur & Klasse« nr. 48), men den relativisme, som disse studier peger på, støtter ikke Thomsens absolutistiske forehavende – herunder absoluteringen af det individuelle møde med tiden, kroppen og døden. I stedet har han valgt at stille sit ur efter Madame Sosostriis i Eliots »The Waste Land«,

»den klogeste Kvinde i Europa/Med et skrappt Spil Kort«. I »okkultismens livsindsigt«, i Tarotspillet og især i figuren »Den hængte Mand« henter han inspiration til sin »mystiske kunst« med dens overskridelse af den dualistiske tænkning.

Thomsen satser bevidst på at skrive en absolutistisk poetik, og historisk relativisering vil derfor formentlig falde ind under de forskellige former for dualisme som det moderne (!) liv lægger op til. Hans ideologikritik af avantgardisme, socialrealisme, bekendelseslitteratur og psykose som forskellige former for dualisme er særdeles spændende, og han ville også have ret i, at historien tit bruges som en smutvej væk fra den nærværende tid, men den kavalérmæssige afstandtagen fra historisk selvrefleksion – »ny generation, Storbyen og whatsoever« – virker for flot. Behøver sikringerne at springe, når strømmen i den enkeltes livslinje viser sig at løbe parallelt med andres livslinjer? Søren Ulrik Thomsen er en slags anti-postmodernist i og med sit absolutistiske forsøg på at bestemme de grænser, i forhold til hvilke eksperimenterne og overskridelserne kan finde sted; men distancen til den historiske relativisering forhindrer ham, så vidt jeg kan bedømme, i at se, hvordan hans begreb om subjektivitet bliver et citat af allerede foreliggende modeller, en spejlrefleks af et lys, der ikke skinner for alle dem, som er i samfundet.

Lise Busk-Jensen

Amalie Skram og kvindernes problemer

Irene Engelstad: *Sammenbrudd og gjennombrudd*. 241 s., Pax, Oslo 1984. I kommission for Danmark: Rosinante

Den dansk-norske forfatterinde Amalie Skram har spillet en vigtig rolle for kvindeforskningen længe før den i 1970'erne blev organiseret på universiteterne. Antonie Tiberg skrev allerede en biografi i 1910, Eugenia Kielland udgav en samling breve i 1955, og Borghild Krane udsendte to forfatterskabsanalyser i 1951 og 1961. Titlen på Kranes første bog: *Amalie Skram og kvinnens problem* røber, at drivkraften bag denne forskning, som både gjaldt Skrams personlighed og litterære arbejder, var håbet om at finde en vigtig kilde til viden om kvinders liv. Det var det samme håb, der efter 1970 for en tid nærmest gjorde rekonstruktionen af Skrams sandheds- og frihedskrav til den ny kvindeforsknings flagskib.

Amalie Skram har imidlertid ikke kun en position i kvindeforsknin-